

אין תלמיד חכם רשאי לעמוד מפני רבו אלא שחרית וערבית — כדי שלא יהא כבודו מרובה מכבוד שמים.

כתבו התוס': נראה שדין זה אינו נוהג אלא באותם הדרים בבית הרב, אבל תלמידים אחרים חייבים לעמוד אפילו מאה פעמים ביום, שמא יראה אחר ויחשדם. ואפילו אותם הדרים בבית הרב, אם באו פנים חדשות צריכים לעמוד.

רבי אלעזר אמר: אין תלמיד חכם רשאי לעמוד מפני רבו בשעה שעוסק בתורה. וכן סבר רבי שמעון בר אבא. אבל אביי דחה דעה זו ונקט שצריך לעמוד.

אמר רבי אלעזר: כל תלמיד חכם שאין עומד מפני רבו — נקרא רשע ואינו מאריך ימים ותלמודו משתכח...

לא יעצים עיניו כמי שלא ראוהו (...תקום ויראת מאלקיך — דבר המסור ללב שאין מכיר בו אלא ה' לבדו).

אין לזקן להטריח על הציבור להעמידם (אם יכול לילך דרך אחרת. זקן יראת). ואמר אביי: אנו נוקטים, זקן המקיף — חי (= מאריך ימים). וכן נהג אביי בעצמו. וכן רבי זירא.

ג. קימה והידור האמורים בתורה, אינם בדבר שיש בו חסרון כיס או ביטול מלאכה (תקום והדרת — מה הידור שאין בו ביטול, אף קימה. ומה קימה [שהיא בלא ביטול מלאכה] אין בה חסרון כיס, אף הידור). יש מפרשים שבעלי אומנויות, לא רק שהם פטורים מלעמוד אלא אינם רשאים לעשות כן, אם משום שאם יעמדו, ייראו השאר שאינם עומדים כמבזים תלמידי חכמים. או מפני ביטול מלאכה אסרו חכמים הדבר (עריטב"א ועוד). ואולם התוס' נקטו שאין איסור בדבר. וכן משמעות השלחן-ערוך.

[אעפ"י שבעלי אומנויות אינם עומדים מפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקין במלאכתם, עומדים הם בפני מביאי הביכורים ושואלים בשלומם, ואומרים להם: אחינו אנשי מקום פלוני — בואכם לשלום. אמר רבי יוסי בר אבין: בוא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה. ויש שם טעם נוסף: כדי שלא ימנעו פעם אחרת מלבוא].

ד. אין קימה והידור נוהגים בבית הכסא ובבית המרחץ (תקום והדרת — לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור). ודוקא בבית הפנימי, מקום שבני אדם עומדים שם ערומים, אבל בבית החיצון שעומדים שם לבושים — צריך לקום.

דף לג

10. א. היה הבן רבו של אביו, האם קמים זה מפני זה?
  - ב. האם רכוב כמהלך דמי לענין קימה בפני הרכב, אם לאו?
  - ג. מהו לעמוד מפני ספר תורה?
  - א. בנו והוא רבו — נסתפקו בגמרא האם צריך הבן לעמוד בפני האב. וכן נסתפקו האם האב עומד בפני הבן, ולא נפשט הדבר.
- ונפסק להלכה שכל אחד מהם עומד מפני השני. ורשאי הבן למחול על כבודו ולשמש את

אביו, אך אם אין הדבר ידוע לכל שהוא אביו, יש לחוש אם יתבזה הבן לפני אביו בפרהסיא. על כן יש להם להרחיק זה מזה, שלא יקל שום אחד בכבודו של זה. אמרו עליו על רבינו מאיר מרוטנבורג שמיום שעלה לגדולה לא הקביל פני אביו ולא רצה שאביו יבא אליו" (עפ"י רא"ש; טשו"ע רמ, ז).

ב. פשטו בגמרא מדין אבן המנוגעת שהרכוב כמהלך דמי וצריך לעמוד מפניו. (וכן מבואר מהנהגת אביו עם תלמידיו).

היה הרב יושב, אפילו אינו במקומו הקבוע אלא שישב מעט לצורך המשך הילוכו כגון לפוש וכד' — אין חיוב עמידה באותה שעה שיושב. (כן הוכיח באגרות משה או"ח ח"ה לח, ב-ג).

ג. רבי חלקיה ורבי סימון ורבי אלעזר אמרו: קל וחומר, אם מפני לומדיה עומדים מפניה לא כל שכן?! א. חיוב עמידה בפני הספר הוא עד שיתכסה מעיניו או עד שיגיע למקומו (ז"ד רפב). ונראה, כשמוליכים ספר תורה להיכל, צריך לעמוד בפניו עד שיכניסוהו לתוך הארון. ואם מוליכים אותו ממקום למקום באופן שישאר נושא הספר עומד עמו, נראה לדייק מדברי הרמב"ם שאין חובה לעמוד לאחר שנעמד עם הספר, אם לא כשעומד לפוש וכד' ולהמשיך ללכת. ואם אין רצונו לעמוד אלא לישב, אסור לישב עד שיתישב עם הספר. (עפ"י מנחת שלמה לג; אגרות משה או"ח ח"ה לח, א. וע"ש בסק"ד שמהר"א והט"ז יש לדייק לכאורה שאם הספר נמצא באותה רשות שהציבור שם ואינו מוגבה י' טפחים וכד' — צריך לעמוד אעפ"י שהספר עומד במקומו. 'זצ"ע'). ומכל מקום נהגו לעמוד כשארון הקודש פתוח, אעפ"י שהספרים מונחים במקומם, כגון בפתיחת הכתוב לשיר הכבוד או ל'אבינו מלכנו' וכד'. אך יש לצדד שלא נהגו כן כחיוב אלא כמצוה, ומכל מקום אין לשנות המנהג. (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ה לח, ד).

ב. יש מי שכתב ללמד זכות על מה שאין נוהרים מלעמוד בכל שעת ההקפות בשמחת תורה, הגם שספרי התורה אינם במקומם, שהואיל ומרקדים עם הספרים, נחשב כל בית הכנסת כאילו הוא מקומם, וגם מפני שהרוקדים מהוים מחיצה בין היושבים לספר. אולם בשעת ההקפה הראשונה בכל אחת משבע ההקפות, שזהו עיקר המנהג — צריך לעמוד. (עפ"י הליכות שלמה יב, יד).

ג. העסוק בתלמודו ואינו מבחין בספר תורה המהלך — אין צריכים להודיעו על כך, הואיל ולא נתחייב. (כן נמסר בשם הגרש"ז אויערבך. הליכות שלמה יב, 37).

ד. ישיבה מאחורי ספסל או שלחן, אף על פי שגבוהים עשרה טפחים, אינה פוטרת מחיוב עמידה, כיון שרואה את הספר. (עפ"י הליכות שלמה יב הערה כ).

ה. ספר תורה פסול — כתב הנודע-ביהודה (קמא י"ד עא) שעדיין קדושת ספר תורה עליו לגמרי. וצריך לעמוד מפניו (כן נקט הגרש"ז אויערבך זצ"ל, מובא בהליכות שלמה יב הערה נה). ובערוך השלחן (י"ד רפב, ד) כתב שאין צריך לעמוד מפניו, שכיון שנפסל הרי הוא כחומש.

סז. אדם צרוע או אבן המנוגעת שתחת האילן, האם הם מטמאים את כל הנמצא שם?

המצורע שתחת האילן אינו מטמא את הבא לשם אלא אם הוא יושב, בין אם קדם המצורע וישב והטהור עובר, בין אם הטהור קדם ואחר כך ישב המצורע. אבל היה המצורע עומד, לא נטמא הטהור, בין שהיה הטהור עומד בין יושב. (מחוץ למחנה מושבו — מושבו טמא. רש"י עפ"י תורת כהנים). וכן

באבן המנוגעת, אינה מטמאה אלא אם נושא האבן ישב, אבל אם הוא עומד או מהלך — לא. (ומכאן שהרכוב כמהלך דמי, שלכן אין האבן גידונית לעולם כיושבת בחיקו אלא כאילו היא מהלכת).

דפים לד — לה

סח. מאלו מצוות הנשים פטורות ובאלו הן חייבות?

מצוות עשה שהזמן גרמן — נשים פטורות (שהוקשה כל התורה לתפלין ותפלין הוקשו לתלמוד תורה. ומאן דאמר תפלין מצות עשה שאין הזמן גרמא, למד פטור הנשים במצוות עשה שהזמן גרמן בבבלין אב ממצות ראייה, ומכך שבמצה והקהל [ולדעה אחת אף מצות שמחה] הוצרך הכתוב לחייבן, משמע שבכל שאר מצוות עשה שהזמן גרמן (פטורות), חוץ ממצה (שהוקשה לאזהרת חמץ) שמחה (כמפורש בכתוב. לדברי אביי אשה בעלה משמחה אבל היא עצמה אינה מצווה. אבל למסקנא מבוואר שלרבי יהודה צריך לומר שהאשה עצמה חייבת בשמחה. וכן דעת רבי זירא בר"ה (ו:)) והקהל (ככתוב) וקידוש היום (הקש זכור לשמור. כן אמר רבא בברכות כ: ואביי אמר שם שהיבות מדרבנן. אך כתבו עפ"י התוס' בסוגיתנו שאביי קיבל דברי רבא).

א. כתבו התוס' שמרש"י משמע שלדברי אביי אין הבעל חייב להעלות את אשתו לירושלים ברגל להאכילה שלמי שמחה. והם חולקים וסוברים שחייב.

הראב"ד (חגיגה א,א) פסק שאשה פטורה משמחה. ויש המצדדים שנקט כפרש"י שאין חיוב להאכילה שלמי שמחה כלל (ע' לחם משנה סם). ובדעת הרמב"ם, יש אומרים שפסק כאביי שאינה מחויבת בעצמה אלא בעלה חייב לשמחה (ע' בנושאי כלים סם). ויש אומרים שפסק שהאשה חייבת חובה עצמית בשמחה, וכפי מסקנת הסוגיא וכפשטא דברייתא. (עפ"י לחם משנה — מעשה הקרבנות יד, יד; מנחת חינוך תפת, ת; זבח תודה — פ"ק חגיגה).

ב. מפשטות הגמרא (בר"ה ו:)) משמע שאשה פטורה מראיית פנים בעזרה. וכן כתבו התוס' (ריש חגיגה). ואולם בירושלמי איתא שחייבות בראיית פנים, בדומה להקהל, ואינן פטורות אלא מקרבן ראייה. ויש אומרים שגם הרמב"ם נוקט כן להלכה. (ע' דובב משרים ח"א קלד).

ג. תוספת שבת ויום טוב, אעפ"י שהיא מצות עשה שהזמן גרמא, נשים חייבות בה. (עפ"י סוכה כח, ר"ן וריטב"א שם. וי"מ שהכתוב גילה שאינה נחשבת מצוה שהזמן גרמא. ע' דברי יחזקאל מה).

ד. מצוות דרבנן שהזמן גרמן — יש אומרים שנשים פטורות מהן אם לא במקום שחייבון מפני סיבה מיוחדת, שכל שתקנו חכמים — כעין דאורייתא תקנו. (עפ"י תוס' פסחים קח: ועוד).

כל מצוות עשה שאין הזמן גרמן — נשים חייבות בהן כאנשים, מלבד בתלמוד תורה (כדלעיל כט) פריה ורבייה (וכבש"ה; פרה ורבה. ע' יבמות סה) ופדיון הבן (כדלעיל). [ולדעה אחת אף תפלין מצות עשה שאין הזמן גרמא היא ואעפ"כ נשים פטורות, שהוקשה מצות תפלין לתלמוד תורה]. לרבי יוחנן בן ברוקא, נשים מצוות בפריה ורבייה, ואין הלכה כדבריו (ע' יבמות סה).

א. מצות ציצית — כתבו הראשונים שמחלוקת תנאים היא, האם היא מצוה שהזמן גרמא, שאינה אלא ביום, אם לאו. ודין הנשים בה תלוי במחלוקת זו. (עתוס' ורמב"ן ועוד).

ב. קרבן פסח — נחלקו תנאים האם הנשים חייבות בו, אף על פי שהיא מצות עשה שהזמן גרמא, (במכסת נפשת), או רשות היא להן ולא חובה. (פסחים צא). והלכה כמאן דאמר חובה בפסח ראשון (רמב"ם — קרבן פסח א,א ה,ח).